

ANDRZEJ MIŚ

„ACTUEL MARX” — NOWY MARKSISTOWSKI PERIODYK

W pierwszych miesiącach 1987 roku zaczęło ukazywać się w Paryżu (*Editions L'Harmattan*) nowe pismo marksistowskie, noszące tytuł „Actuel Marx”. Pojawiać się będzie ono dwa razy do roku. Edytorzy zakładają, że każdy numer pisma poświęcony będzie jakiemuś jednemu problemowi czy to z zakresu systematycznej filozofii marksistowskiej, czy z historii marksizmu — zachowując swoje stałe rubryki, to znaczy bardzo obszerny przegląd publikacji marksistowskich z różnych dziedzin wiedzy, dział *Historia marksizmu* oraz kronikę przedsięwzięć naukowych i wydawniczych związanych z marksizmem.

„Actuel Marx” wydawany jest w oparciu o fundusze *Centre National de la Recherche Scientifique*, a organizacyjnie związany z Centrum Filozofii Politycznej, Ekonomicznej i Społecznej na *Université de Paris — X*. Periodyk redagują Jacques Bidet i Jacques Texier, współpracuje z nimi wielu badaczy francuskich, należących raczej do młodszego pokolenia. Pismo powołało międzynarodową radę redakcyjną oraz *Comité de lecture*, wspomagający redaktorów. W obu tych ciałach znalazło się blisko dwustu badaczy, można więc mówić o międzynarodowym charakterze czasopisma (choć artykuły drukowane są wyłącznie w języku francuskim, z krótkimi streszczeniami w języku angielskim).

J. Bidet i J. Texier w nocie prezentującej periodyk rozważają wypowiedianą ostatnio dość często tezę o kryzysie marksizmu. Jest prawdą, stwierdzają, że marksizm — jak każda teoria — ma tendencję do zastygnięcia w sztywną ortodoksję i że odejście od niej traktowane było jako zdrada. Status metodologiczny marksizmu też nie jest — ich zdaniem — jasny: zastanawiają się, czy marksizm może być dzisiaj teoretyczną podstawą walki rewolucyjnej, czy jest zdolny zintegrować wyniki nauk o człowieku i społeczeństwie, jest nauką czy filozofią, na czym polega materializm w Marksowskim ujęciu historii? Na te i na wiele podobnych pytań dano już tyle odpowiedzi, że mamy dzisiaj do czynienia z nieprzeliczoną mnogością dyskursów *naznaczonych mniej lub bardziej wpływami marksizmu*. Ta bogata różnorodność nie zwiastuje rychłej śmierci tej formacji myślowej — piszą autorzy. Dalej składają deklarację, że nie zamierzają prefe-

rować jakiejś jednej orientacji, lecz otwierają swe łamy dla wszystkich. Jesteśmy przekonani, że w walce o wyzwolenie człowieka niezbędna jest krytyczna świadomość. I tak właśnie pojmujemy aktualność Marks'a. Nie mamy gotowych rozwiązań, ale wierzymy w możliwość postawienia problemów i podjęcia wysiłku informowania i konfrontowania.

Numer pierwszy „Actuel Marx” nosi podtytuł *Stan marksizmu*. O tym, co współczesny marksizm ma do powiedzenia na temat obecnie stawianych problemów, pisze dziewięciu autorów różnych narodowości. I tak Immanuel Wallerstein w swoim artykule usiłuje wprowadzić pojęcia rasy, narodu i grupy etnicznej do systemu teoretycznego Marksowskiej ekonomii politycznej. Constanzo Preve w następnym artykule stawia tezę, że jedynie połączenie dążenia do emancypacji (tradycja Gramsciego) z nowymi perspektywami otwartymi przez Lukácsa we *Wprowadzeniu do ontologii bytu społecznego* może dać szansę wyjścia z impasu, w jakim znalazła się we Włoszech filozofia marksistowska. Gilles Dostaler omawia spory wokół marksistowskiej teorii cen i wartości, a Bipan Chandra pisze o strategii Indyjskiego Kongresu Narodowego w walce o niepodległość Indii. Z kolei Svetozar Stojanovic przeprowadza analizę marksistowskiej teorii klas, Rolf Nemitz przedstawia artykuł o marksistowskiej teorii edukacji, a Jean-Jacques Lecerclé omawia marksistowską teorię literatury Fredericka Jamesona.

We wszystkich artykułach — nawet tych o charakterze historycznym — ich autorzy starają się wykazać użyteczność marksistowskich kategorii do analizy współczesności. Bardzo często przy tym dokonują reinterpretacji pojęć używanych przez Marks'a. Rezultat takich operacji wydaje się czasem niezbyt udany. Na przykład Stojanovic opiera swoje rozważania na tezie, że Marks formułując swoje historyczne generalizacje na podstawie analizy przejścia od feudalizmu do kapitalizmu zastosował do opisu burżuazji model prekapitalistycznej władzy klasowej. Jeśliby miało to znaczyć, że Marks nie odróżniał feudalnego zróżnicowania stanowego od kapitalistycznych podziałów klasowych, to jest to oczywiście nieporozumienie. Dlatego też postulat autora — aby w opisach dzisiejszej burżuazji uwzględniać fakt, że dominuje ona nad społeczeństwem inaczej niż panowała nad państwem feudalna arystokracja — jest mało odkrywczy. Bardziej interesujący jest pomysł interpretacyjny Nemitz'a, który Engelsowskiego wyrażenia o *produkcji samych ludzi* (jako czymś niezbędnym obok produkcji wartości użytkowych) nie chce odnosić jedynie do aktu prokreacji, lecz rozumie je o wiele szerzej, to jest tak, że jedną z form takiej „produkcji” staje się między innymi edukacja. Takie ujęcie pozwala na bardziej pogłębioną analizę zróżnicowania klasowego — analizę zgodną z założeniami Marks'a, jak to jest choćby w przypadku prac Pierre'a Bourdieu i jego uczniów. Marksizm powinien przema-

wiać nowym językiem — tylko pod tym warunkiem będzie słuchany. Tak więc wysiłek reinterpretacji pewnych marksistowskich tez, podjęty przez autorów „Actuel Marx”, trzeba ocenić pozytywnie — pamiętając o ryzyku, jakie zawsze z zabiegami takimi jest połączone.

Jak wspomniałem, poza omówionymi zasadniczymi artykułami pierwszy numer prezentowanego periodyku zawiera jeszcze trzy działy. Najpierw mamy informację o naukowych wydaniach (także polskich) dzieł M a r k s a. Następnie kilku autorów omawia debaty toczone wokół spuścizny M a r k s a w latach 1983—1986 we Włoszech, Chinach, USA, Wielkiej Brytanii, Ameryce Łacińskiej i Francji. Zapewne nie jest to informacja wyczerpująca, ale niezwykle przydatna dla historyków marksizmu, zwłaszcza że dotyczy wydarzeń całkiem niedawnych. Numer zamyka dział recenzji. Jest ich blisko czterdzieści — z najnowszych książek wydanych w różnych krajach i w różnych językach, a dotyczących szeroko rozumianego marksizmu. Dla wszystkich czytelników takie przeglądy są bardzo pożyteczne, pozwalają bowiem zdobyć wstępną orientację w ogromie zalewających rynek publikacji i wybrać książki do samodzielnej lektury.

Pośród tych recenzji dwie dotyczą prac polskich. Łukasz Piątek omawia książkę Dariusza Aleksandrowicza *Poznanie i krytyka*, a Bernard Doray publikację zbiorową filozofów poznańskich pod redakcją Jerzego Brzezńskiego *Consciousness: Methodological and Psychological Approaches*, wydaną w 1985 roku w Amsterdamie.

Na obwolucie periodyku podano informację, że następny numer będzie prezentował marksizm w Japonii. Miejmy nadzieję, że ukażą się także dalsze tomy i że — *na razie bardzo ograniczone*, jak czytamy w informacji od redaktorów — środki materialne pozwolą Jacquesowi B i d e t i Jacquesowi T e x i e r na realizację ich projektu. „Actuel Marx” jest bowiem pismem potrzebnym i bardzo interesującym się zapowiadającym.